

Història urbana de Girona

Una història dibuixada

El Dr. Josep Maria Nolla ha contribuït de manera decisiva al coneixement dels orígens de la ciutat de Girona. El seu treball i el dels seus companys en aquesta aventura de recerca és a l'abast de tothom en la col·lecció *Història urbana de Girona*, que ha tingut, la tardor del 2007, una traducció brillant en l'exposició "De Kerunta a Gerunda. El orígens de la ciutat".

"Conèixer bé una ciutat és estimar-la", afirma Josep Maria Nolla, catedràtic d'Arqueologia a la Universitat de Girona. Nolla ha reconstruït la imatge de la ciutat des del dia de la seva fundació, en una feina d'equip en què ha calgut excavar i llegir i entendre pedres i papers per arribar, a la fi, a poder dibuixar la història de la ciutat.

Dotze anys de treball han donat com a fruit vuit títols de la col·lecció *Història urbana de Girona* i una exposició, "De Kerunta a Gerunda", que al Museu d'Història de la Ciutat ha pogut ser vista durant la tardor del 2007. Aquesta tasca ha representat una contribució decisiva al coneixement dels orígens urbans de la ciutat i situa Girona un pas al davant de moltes altres, a la vegada que, en paraules de Nolla, "converteix la ciutat en un referent internacional, perquè no és habitual disposar d'un coneixement tan exhaustiu dels orígens urbans".

Desmitificant els orígens

La voluntat de regirar les pedres fins a trobar la primera i més antiga la va plasmar Nolla en la seva tesi doctoral, en la qual va aconseguir resoldre els problemes historiogràfics que enfosquien el coneixement d'aquells primers temps. Aleshores, però, va tenir la sensació "que no podríem anar més lluny, la qual cosa després vam veure que no era veritat". Era una qüestió de temps i oportunitat. El dinamisme urbà dels darrers anys ha permès iniciar moltes obres que han deixat les traces de la ciutat antiga al descobert, cosa

que ha facilitat poder aplegar dades que "ens permetien entendre prou bé quin era l'origen de la ciutat", un origen ben lluny de mitologies i també de pòsits ibers. La ciutat era romana de fundació, i Nolla ha estat d'alguna manera el desmitificador.

En el passat, i davant la manca d'explicacions formals, els habitants de Girona se servien del mite per descriure el naixement de la ciutat. Hèrcules i, després, Geriò havien de ser els responsables necessaris de posar la ciutat damunt del territori, en una explicació que va aguantar fins que, ben entrat el segle XIX, ja no va poder resistir els embats de la racionalitat. Va ser aleshores que va fer fortuna la hipòtesi de l'origen iber de la ciutat, defensada per prohoms com Bosch i Gimpera o Puig i Cadafalch, i que va ser utilitzada encara als

anys setanta per Miquel Taradell, quan Josep Maria Nolla la va desmuntar. Fins aquell moment Girona s'estudiava com un més dels casos en què l'*oppidum* ibèric havia esdevingut una ciutat romana. La nova tesi provava que no era així i que "era una fundació nova, en un lloc nou, tot i que habitada per indígenes".

"Quan has pogut excavar més i fer història urbana — comenta Nolla— tens la possibilitat d'aplegar moltes dades i entendre prou bé com és l'origen de la ciutat i la seva evolució". Una de les excavacions crucials, però, no es va fer a Girona, sinó a Sant Julià de Ramis. Aquesta excavació va permetre d'establir el lligam entre ambdues i relacionar el

cas de la ciutat amb el d'altres com Mataró, Badalona o Lleida. La fundació del nou assentament es va fer imprescindible per millorar el control de la Via Augusta, una feina que des de Sant Julià resultava penosa. A més, les particulars condicions del lloc antic, dalt d'un turó, dificultaven el seu creixement. Girona afegia també una plana fèrtil i una cruïlla de camins. La seva situació era immillorable.

Història urbana de Girona, una obra necessària

Aquest procés apassionant de descoberta dels orígens de la ciutat s'ha reflectit en els vuit volums publicats de la *Història urbana de Girona*, una obra de la qual Nolla afirma que "estem molt orgullosos i pensem que és important, perquè va ser treballant aquests llibres que vam poder aconseguir reconstruir la planta fundacional de la ciutat". I per fer-ho, als investigadors els va caldre encaixar els resultats de les excavacions que havien fet, examinar la trama actual tot buscant rastres i veient com aquesta havia anat evolucionant, anant endavant i tornant endarrere, mentre interpretaven els canvis. Un cop feta aquesta feina, d'altra banda prou feixuga, es disposava d'un punt de partida sòlid que permetia projectar l'evolució de la ciutat sense gaires errors. "Penso —continua Nolla— que hem arribat a un nivell molt gran d'aprofundiment sobre l'evolució de l'estructura urbana de la ciutat". Aquest aprofundiment ha permès als investigadors destriar el paper dels diferents estaments: els clergues, l'aristocràcia, l'organització del món feudal, a la fi. Avui podem saber com s'organitzava la rendibilitat de les propietats, com l'església, posseïdora d'un determinat espai, el posava a conrear fins que arribava el moment en què li era més rendible urbanitzar-lo i treure'n profit. Però això no ho feia ella, perquè el cedia a un segon, que, de vegades, el traspassava a un tercer, que, aquest sí, el quadriculava i s'encarregava de vendre'l. D'aquest mecanisme fins i tot el comprador en sortia beneficiat, i això va dotar la ciutat d'un extraordinari dinamisme. "Tot plegat et fa entendre per què una ciutat petita creix i acaba sortint fora muralles, o per què un barri és més antic que un altre, coses que fins fa poc s'intuïen però que ara podem conèixer amb tot detall".

Nolla aconsegueix resoldre els problemes historiogràfics que enfosquien el coneixement d'aquells primers temps.

La idea de fer la col·lecció sorgeix quan el doctor Josep Canal intentava dibuixar en un mapa l'*Estima* de 1535, que és un document fiscal molt precís. Nolla es va incorporar a la tasca i, a partir d'aquest punt, es va engrescar a continuar la recerca juntament amb Jordi Sagrera i el fill de Canal, també historiador. El grup acabat de formar va crear una metodologia de treball i va continuar retrocedint des del 1535 cap enrere, preocupant-se de l'època medieval, fins que, de sobte, va localitzar la planta fundacional. S'hi identifiquen carrers com el de la Força i molts dels que el tallen perpendicularment, com a espais de la primera ciutat romana, carrers que, si ara no són rectes, és per l'etern diàleg entre l'espai públic i el privat. La plaça dels Lledoners també és d'aquells temps, això sí, sense la font.

La ciutat antiga no ens ensenya res que no sapiguem, però, si la mirem detingudament, ens demostra que els orígens marquen, en la part antiga i també en la moderna, perquè els nous camins parteixen dels carrers vells. "Tot el que fem afecta poc o molt la continuïtat", afirma Nolla. I tota aquesta història es pot llegir en els llibres de la col·lecció, però, sobretot, es pot veure, perquè la història urbana de Girona és, per sobre de tot, una història dibuixada, un valor afegit de l'obra que facilita la comprensió, perquè "no cal llegir, les il·lustracions et fan la lectura i el text és la provatura d'allò que està dibuixat".

Il·lustracions de Jordi Sagrera extretes del llibre *Història Urbana de Girona*